

ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ ДИЗАЙНУ І МИСТЕЦТВ

Факультет	Аудіовізуального мистецтва та заочного навчання	Рівень освіти	вищої	перший
Кафедра	Аудіовізуального мистецтва Педагогіки, української та іноземної філології	Рік навчання		4
Галузь знань	02 Культура і мистецтво	Вид дисципліни		Вибіркова
Спеціальність	021 Аудіовізуальне мистецтво та виробництво	Семестри		7

РИТОРИКА ТА ОРАТОРСЬКА МАЙСТЕРНІСТЬ

Семестр 7 (осінь 2023)

*ОПП «Продюсування та арткураторство»,
ОПП «Фотомистецтво та візуальні практики»
ОПП «Реклама і відеоарт»*

Викладач	Токар Марина Іванівна, перший проректор, канд. мистецтвознавства, доцент кафедри аудіовізуального мистецтва
E-mail	mari4katokar@gmail.com
Викладач	Борбунюк Валентина Олексіївна, канд. філологічних наук, доцент кафедри педагогіки, української та іноземної філології
E-mail	0969255100v@gmail.com
Заняття	<u>Семестр 7 (осінь 2023)</u> <u>4-й рік навчання</u> 2 год.
Консультації	Навчальним планом не передбачені, за необхідності можуть бути проведені
Адреса	3-й корпус ХДАДМ, вул. Мистецтв, 8, ауд. 209 кафедра аудіовізуального мистецтва 2-й корпус ХДАДМ, вул. Мистецтв, 8, ауд. 303 кафедра педагогіки, української та іноземної філології

КОМУНІКАЦІЯ З ВИКЛАДАЧЕМ

Поза заняттями офіційним каналом комунікації з викладачем є електронне листування. Умови листування: 1) в *темі* листа обов'язково має бути зазначена назва дисципліни (*скорочено* — Укрмова); 2) у полі тексту листа позначити, хто звертається — анонімні листи розглядатися не будуть; 3) файли підписувати таким чином: *прізвище_завдання*. *Розширення: текст* — *doc, docx, ілюстрації* — *jpeg, pdf*. Роботи, що виконані самостійно або індивідуально, повинні бути надіслані на пошту викладача і в груповий чат.

ПЕРЕДУМОВИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Студент четвертого року навчання повинен мати узагальнені й систематизовані знання, набуті впродовж трьох років навчання у вищому навчальному закладі, бути сформованою мовною особистістю, обізнаною з культурою усного і писемного мовлення (відповідно до Закону України № 2704-VIII від 25.04.2019 «Про забезпечення функціонування української мови як державної»).

НАВЧАЛЬНІ МАТЕРІАЛИ

Навчальними матеріалами для читання є оригінальні монографії та періодична література українською мовою за фахом, який опановує студент, підібрана з урахуванням рекомендацій викладача.

1. Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. URL : <https://ksada.org/4public.html>
2. Дизайн і ергономіка: українсько-англійський термінологічний словник. Харків : ХДАДМ, 2021. 240 с.
3. Практикум з навчальної дисципліни «Риторика та нові технології комунікації» для здобувачів освітнього ступеня магістра усіх спеціальностей денної форми навчання; М-во освіти і науки України, Черкас. держ. технол. ун-т. Черкаси : ЧДТУ, 2022. 72 с.
4. Теслюк В. М. Основи красномовства : навчальний посібник. Київ : Видавництво Ліра-К, 2020. 524 с.
5. Український правопис [Електронний ресурс]. 2019. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/05062019-onovl-pravo.pdf>.
6. Шевчук С., Клименко І. Українська мова за професійним спрямуванням (Затверджено Міністерством освіти і науки України як підручник для студентів вищих навчальних закладів (Лист № 1/11-4154 від 18 05 2010)) : [Електронний ресурс] : URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0001711>

ПОСИЛАННЯ НА МАТЕРІАЛИ

Свої додаткові навчальні матеріали, слайди, ілюстрації тощо можна запропонувати переглянути за посиланням (спеціальні навчальні сервіси у мережі Інтернет, група у ФБ, Вайбер, Zoom тощо)

НЕОБХІДНЕ ОБЛАДНАННЯ

Блокнот для конспекту, ручка. Комп'ютерна техніка (ноутбук, планшет тощо) з можливістю виходу до мережі Інтернет. Програми, необхідні для виконання завдань: Microsoft Word, Microsoft PowerPoint.

МЕТА Й ЗАВДАННЯ КУРСУ

Метою курсу є підвищення рівня загальномовної підготовки, мовної грамотності, комунікативної компетентності студентів; практичне оволодіння основами ораторської майстерності для забезпечення професійного спілкування на високому мовному рівні; удосконалення вміння створювати власні тексти і виголошувати промови; формування навичок самоконтролю щодо дотримання мовних норм; розвиток творчого мислення; виховання поваги до української літературної мови.

Перелік програмних компетентностей, що забезпечує дисципліна

Загальні компетентності	ЗК02. Спроможність віднаходити специфічно-професійні мистецькі рішення, спроможні здійснювати цілеспрямований вплив на глядача. ЗК04. Широкоаспектне знання фундаментальних та прикладних творчо-наукових основ спеціальності. ЗК06. Повне засвоєння і вільне оперування спеціальною термінологією. Співвідносне знання і використання понятійно-термінологічного фахового словника міжнародного спілкування.
Фахові компетентності спеціальності	СК3. Спроможність вільно орієнтуватися, формувати та співвідносити інформаційний, виразний та образний рівні змісту. СК12. Спроможність ініціювати ідеї, домагатися їх реалізації творчо-технологічною групою. СК15. Вміння використовувати мовні одиниці архітекτονіки твору відповідно до соціальних, морально-етичних норм і потреб часу, регіону, зон розповсюдження тощо.

ПРОГРАМНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

ПР05. Вільно орієнтується у сучасному інформаційному просторі. Вміє віднаходити та багатоаспектно вивчати актуальну тему, пояснювати й інтерпретувати факти, розрізняти головне й другорядне, цілеспрямовано працювати з людиною, документом, фактологічним наповненням оточуючої дійсності.

ПР28. Вміє виявити та відкоригувати помилки в усній та письмовій мові. Використовує у професійній діяльності палітру різноманітних мовних засобів виразності, володіє навичками органічного поєднання вербальних та іконографічних форм творення.

ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

Дисципліна вивчається впродовж одного семестру на 4 курсі (3 кредити ECTS, 90 навчальних години, у тому числі 30 годин – аудиторні практичні заняття та 60 годин – самостійна та індивідуальна робота). Всього курс складається із 2 модулів та 14 тем. Студенти виконують 1 контрольну роботу творчого характеру, пов'язану з демонстрацією власних навичок ораторської майстерності, а саме підготовкою і виголошенням промови на тему професійного спрямування.

Вивчення дисципліни закінчується заліком.

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

МОДУЛЬ І.

РОЗДІЛ І. РИТОРИКА

ТЕМА 1.

Вступ. Риторика як наука і мистецтво. «Риторика та ораторська майстерність» як навчальна дисципліна.

ТЕМА 2.

Риторика у професійної діяльності дизайнера, художника, куратора.

ТЕМА 3.

Публічне мовлення та його специфіка.

ТЕМА 4.

Структура ораторського твору.

ТЕМА 5.

Робота над основною частиною виступу.

ТЕМА 6.

Аргументація в основній частині виступу, мета якого переконати.

ТЕМА 7.

Логічне, емоційне та художнє у виступі оратора.

МОДУЛЬ II. РОЗДІЛ II. ОРАТОРСЬКА МАЙСТЕРНІСТЬ

ТЕМА 8.

Слово і текст у професійній діяльності дизайнера.

ТЕМА 9.

Виразність як ознака ораторської майстерності.

ТЕМА 10.

Творче письмо як підґрунтя ораторської майстерності. Формування компетентностей творчого письма.

ТЕМА 11.

Мовлення і письмо як взаємопов'язані та взаємозумовлені види комунікації.

ТЕМА 12.

Комунікативні стратегії і тактики. Моделі комунікації.

ТЕМА 13.

Мовна картина світу. Етноспецифіка мовної комунікації.

ТЕМА 14.

Ораторська майстерність.

Підсумкові творчі завдання, направлені на формування індивідуальної ораторської майстерності: створення власних текстів і виголошення промов.

ФОРМАТ ДИСЦИПЛІНИ

Теми розкриваються шляхом практичних занять (30 год.). Лекційні, семінарські та лабораторні заняття не передбачені. Самостійна робота здобувача спрямована на відшліфовування практичних навичок та закріплення теоретичного матеріалу. Зміст самостійної роботи включає читання оригінальних монографій та періодичної літератури українською мовою за фахом студента, які підбираються самостійно з урахуванням рекомендацій викладача, а також підготовку усних доповідей для участі у конференціях, створення якісного фахового тексту українською мовою з метою презентації професійних намірів і здобутків.

ФОРМАТ СЕМЕСТРОВОГО КОНТРОЛЮ

Формою контролю є залік – у 7 семестрі. Для отримання заліку необхідно пройти рубіжні етапи контролю у формі поточних перевірок аудиторної і самостійної роботи, а також виконати **1 контрольну роботу**. Для тих, хто бажає покращити результат, передбачені **додаткові бали** за участь у Міжнародному конкурсі знавців української мови імені Петра Яцика та Міжнародному мовно-літературному конкурсі імені Тараса Шевченка, а також за участь у студентських конференціях з виступом або публікацією тез (10 балів).

ПРАВИЛА ВИКЛАДАЧА

Під час занять необхідно вимкнути звук мобільних телефонів як студентам, так і викладачеві.

У разі відрядження, хвороби тощо викладач має право перенести заняття на інший день або час за попередньою узгодженістю зі студентами та завідувачем кафедри.

Враховуючи особливості воєнного стану, заняття будуть проводитись онлайн з використання платформи Zoom. **Онлайн-присутність студента на занятті повинна підтверджуватись включенням відео із зазначенням власного прізвища та імені.**

ПОЛІТИКА ВІДВІДУВАНOSTI

Пропускати заняття без поважних причин недопустимі (причини пропуску мають бути поважні і документально аргументовані). Запізнення на заняття не вітаються.

Студенти, які з тієї чи іншої причини, не зможуть під'єднатись і бути присутнім на занятті, повинні опрацювати матеріал самостійно. Без засвоєння тем, передбачених програмою, і виконання відповідних запланованих завдань впродовж семестру студент до складання заліку не допускається.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Студенти зобов'язані дотримуватися правил академічної доброчесності (у своїх доповідях, статтях тощо). Жодні форми порушення академічної доброчесності не допускаються. Якщо під час рубіжного контролю помічено списування, студент втрачає право отримати бали за тему.

Корисні посилання: <https://законодавство.com/zakon-ukrajiny/stattya-akademichna-dobrochesnist-325783.html>

РОЗКЛАД КУРСУ

МОДУЛЬ I

Дата	Тема	Вид заняття	Зміст	Години	Рубіжний контроль	Деталі
1 тижд.	1	практичне заняття	Риторика як наука і мистецтво	2	Усне опитування	
2 тижд.	2	практичне заняття	Риторика у професійній діяльності дизайнера, художника, куратора.	2	Усне опитування	Виконання практичних завдань
3 тижд.	3	практичне заняття	Публічне мовлення та його специфіка.	2	Усне опитування	Виконання практичних завдань
4 тижд.	4	практичне заняття	Структура ораторського твору.	2	Усне опитування	Виконання практичних завдань
5 тижд.	5	практичне заняття	Робота над основною частиною виступу.	2	Усне опитування	Виконання практичних завдань
6 тижд.	6	практичне заняття	Аргументація в основній частині виступу, мета якого переконати.	2	Усне опитування	Виконання практичних завдань
7 і 8 тижн.	7	практичне заняття	Логічне, емоційне та художнє у виступі оратора.	2	Усне опитування	Виконання практичних завдань
8 тижд.		Модульний контроль	Риторичний аналіз «чужого» публічного висловлювання	2		

			професійної тематики (інтерв'ю, промова, допис у соціальних мережах або каналах тощо)			

МОДУЛЬ II

Дата	Тема	Вид заняття	Зміст	Години	Рубіжний контроль	Деталі
9 тижд.	8	практичне заняття	Слово і текст у професійній діяльності дизайнера.	2	Усне опитування	Виконання практичних завдань
10 тижд.	9	практичне заняття	Виразність як ознака ораторської майстерності.	2	Усне опитування	Виконання практичних завдань
11 тижд.	10	практичне заняття	Творче письмо як підґрунтя ораторської майстерності.	2	Усне опитування	Виконання практичних завдань
12 тижд.	11	практичне заняття	Мовлення і письмо як взаємопов'язані та взаємозумовлені види комунікації.	2	Усне опитування	Виконання практичних завдань
13 тижд.	12	практичне заняття	Комунікативні стратегії і тактики. Моделі комунікації.	2	Усне опитування	Виконання практичних завдань
14 тижд.	13	практичне заняття	Мовна картина світу. Етноспецифіка мовної комунікації.	2	Усне опитування	Виконання практичних завдань
15 тижд.	14	практичне заняття	Підсумкові творчі завдання, направлені на формування індивідуальної ораторської майстерності: створення власних текстів і виголошення промов.	2	Усне опитування	Виконання практичних завдань
		Підсумковий модульний контроль	Тренінг «Мистецтво презентації»		Виступ із власною промовою, аналіз публічних виступів	Роздрукування презентованого виступу надсилається до групового

					однокурсників	чату

РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ

Поточне тестування та самостійна робота														СРС ІНД з ¹	Підсум- ковий модуль- ний конт- роль	Загальна сума балів
Змістовий модуль № 1							Змістовий модуль № 2									
T 1	T 2	T 3	T 4	T 5	T 6	T 7	T 8	T 9	T 10	T 11	T 12	T 13	T 14			
2	6	6	6	6	6	8	4	6	6	6	6	6	6			
40							40							10	10	100

Пояснення щодо розподілу балів за модулями:

40 балів – I модуль (**активна*** аудиторна робота, у тому числі завдання творчого характеру, презентоване як результат набутих умінь і навичок впродовж I модуля),

40 балів – II модуль (**активна** аудиторна робота),

10 балів – індивідуальна науково-дослідна робота (участь у Міжнародному конкурсі знавців української мови імені Петра Яцика та Міжнародному мовно-літературному конкурсі імені Тараса Шевченка, участь у студентських наукових конференціях з виступом або публікацією тез тощо).

Увага! Бали за індивідуальну науково-дослідну роботу розподіляються рівномірно між балами першого і другого модулів, у результаті чого максимальна кількість балів за перший і другий модуль може дорівнювати **45 балам**.

*Під активною аудиторною роботою мається на увазі взаємодія студента із викладачем під час проведення контролю раніше засвоєних знань, умінь і навичок, презентація виконаних домашніх завдань, участь в обговоренні теоретичних питань тощо.

Присутність на занятті береться до уваги, але **не оцінюється**.

10 балів – підсумковий модульний контроль (**залік**).

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

- A 10** Студент продемонстрував свої знання та навички, вільно виступаючи перед аудиторією на задану тему із промовою, підготовленою за усіма законами риторики, відповівши на запитання аудиторії та проаналізувавши свою промову після виступу.
- B 9-8** Студент продемонстрував свої знання та навички, достатньо вільно виступаючи перед аудиторією на задану тему із промовою, підготовленою за усіма законами риторики, відповівши на запитання аудиторії та проаналізувавши свою промову після виступу. Допустив одну-дві несуттєві погрішності.
- C 7-6** Студент продемонстрував свої знання та навички, але не достатньо вільно тримався перед аудиторією, виступаючи на задану тему із промовою, підготовленою за усіма законами риторики. Відповів не на всі запитання аудиторії. Допустив декілька суттєвих погрішностей.

¹ Бали за індивідуальну науково-дослідну роботу розподіляються рівномірно між балами першого і другого модуля, в результаті чого максимальна кількість балів за перший і другий модуль становить – 45 балів.

D	5-4	Студент в принципі володіє основним матеріалом курсу, але не достатньо вміє застосовувати набуті знання на практиці.
E	3	Студент недостатньо оволодів матеріалом курсу. Погано розуміє теми.
FX	2	Студент майже не володіє матеріалом курсу.
F	1	Студент взагалі не володіє матеріалом курсу.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену	для заліку
90 - 100	A	відмінно	зараховано
85 - 89	B	добре	
75 - 84	C		
65 - 74	D	задовільно	
60 - 64	E		
35 - 59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0 - 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Приблизна тематика індивідуальних завдань

1. Вітчизняне ораторське мистецтво у контексті світового.
2. Ораторська майстерність як складова професійної діяльності дизайнера
3. Слово і текст у професійній діяльності дизайнера.
4. Етнспецифіка мовної комунікації: культурне зіткнення.
5. Особливості «перекладу» художнього твору візуальною мовою.
6. Національні особливості: вербальне і невербальне вираження.
7. Екфразис.
8. Фотомистецтво/відеоарт як візуальна комунікація.
9. Особливості рецепції вербальних і візуальних текстів.
10. Письмо як дизайн.

Рекомендована література ОСНОВНА

1. Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. URL : <https://ksada.org/4public.html>
2. Дизайн і ергономіка: українсько-англійський термінологічний словник. Харків : ХДАДМ, 2021. 240 с.

3. Практикум з навчальної дисципліни «Риторика та нові технології комунікації» для здобувачів освітнього ступеня магістра усіх спеціальностей денної форми навчання ; М-во освіти і науки України, Черкас. держ. технол. ун-т. Черкаси : ЧДТУ, 2022. 72 с.
4. Теслиук В. М. Основи красномовства : навчальний посібник. Київ : Видавництво Ліра-К, 2020. 524 с.
5. Український правопис [Електронний ресурс]. 2019. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/05062019-onovl-pravo.pdf>.
6. Чалдіні Р. Психологія впливу. Книжковий клуб "Клуб Сімейного Дозвілля", 2022. 608 с.
7. Шевчук С., Клименко І. Українська мова за професійним спрямуванням (Затверджено Міністерством освіти і науки України як підручник для студентів вищих навчальних закладів (Лист № 1/11-4154 від 18 05 2010)) : [Електронний ресурс] : URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0001711>

ДОПОМІЖНА ЛІТЕРАТУРА

1. Борг Дж. Мистецтво говорити. Таємниці ефективного спілкування. «Фабула», 2019. 304 с.
2. Бразелл Д., Девіс Д. Як зрозуміти ілюстрацію. Київ: ArtHuss, 2019. 176 с. (Серія «Креативна кар'єра»)
3. Геллер С., Кваст С. Графічні стилі: від вікторіанців до хіпстерів. Київ: ArtHuss, 2019. 296 с. (Серія «Креативна кар'єра»)
4. Карнегі Д. Як здобувати друзів і впливати на людей. «КМ-БУКС», 2022. 256 с.
5. Меттс М., Велф Е. Письмо – це дизайн. Як слова створюють досвід користування (UX). Київ: ArtHuss, 2021. 192 с.
6. Стотхарт К. Як знайти спільну мову. Впевненість і харизма при спілкуванні з особистостями різного типу. «КМ-БУКС», 2021. 304 с.
7. Суджич Д. Б – Баугауз, Ю – Ютюб: Абетка сучасного світу. Київ: ArtHuss, 2021. 336 с.
8. Український художній авангард: маніфести, публіцистика, бесіди, спогади, листи. Київ: ДУХ І ЛІТЕРА, 2023. 640 с.

Інформаційні ресурси

1. Бібліотека Харківської державної академії дизайну і мистецтв
2. Харківська державна наукова бібліотека імені В. Г. Короленка

Словники

1. Дизайн і ергономіка: українсько-англійський термінологічний словник. Харків : ХДАДМ, 2021. 240 с.
2. Антонович Є. А. Російсько-український словник-довідник з інженерної графіки, дизайну та архітектури / Є. А. Антонович. Львів : Світ, 2001. 240 с.
3. Ілюстрований словник архітектурних термінів / Т. М. Клименюк, В. І. Проскураков, Х. І. Ковальчук. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2019. 180 с.
4. Криворучко О. Ю. Сучасна архітектура. Термінологічний словник / О. Ю. Криворучко. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2008. 136 с.
5. Словник з дизайну і ергономіки / В. О. Свірко, А. Т. Ашерев, О. В. Бойчук та ін. Київ : НТМТ, 2009. 131 с.
6. Словник української мови [Текст]: у 20 т. / НАН України, Укр. мов.-інформ. фонд. К. : Наукова думка, 2010 – .
7. Український правопис [Електронний ресурс]. 2019. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/05062019-onovl-pravo.pdf>

Інтернет-ресурси

1. Український мовно-інформаційний фонд Національної академії наук України.
URL : <https://www.ulif.org.ua/>
2. Культура мови на щодень. URL : <http://kultura-movy.wikidot.com/>
3. Національна бібліотека України: <http://nbuv.gov.ua>